Eduard Korotkow
Kazimierz Krzakiewicz

AKTUALNE PROBLEMY ROZWOJU TEORII ZARZĄDZANIA W ZWIĄZKU RADZIECKIM

Wzrost znaczenia problematyki organizacji i zarządzania w rozwoju ekonomicznym i społecznym oraz wzrost złożoności procesu kierowania gospodarką socjalistyczną, stały sią przesłanką wzrostu naukowego ugruntowania praktyki zarządzania w ZSRR. Tak jak w innych sferach działalność człowieka, tak i powodzenie w procesie zarządzania związane jest z rozwojem i wzmocnieniem podejścia naukowego, wyrażającego się w badaniu obiektywnych prawidłowości procesu kierowania i wykorzystywaniem wiedzy stąd płynącej w praktyce. Sama konieczność podniesienia poziomu naukowego nie budzi w środowisku naukowym ZSRR wątpliwości. Istnieje jednak wśród radzieckich specjalistów zróżnicowanie poglądów na temat dróg realizacji tego zadania. Jedni uważają, że dla szybkiego rozwiązania nowych zadań w zakresie zarządzania, niezbędne jest nasilenie badań w takich naukach jak ekonomia polityczna socjalizmu, teoria planowania, prawo i inne dyscypliny, które w ZSRR tradycyjnie traktuje się jako naukową bazę zarządzania.

Drudzy na plan pierwszy wysuwają badania prowadzone w ramach nowych, naukowych kierunków intensywnie rozwijających się w radzieckiej nauce zarządzania w ostatnich latach. Są to kierunki związane z zastosowaniem cybernetyki, metod ekonomiczno-matematycznych, socjologii i psychologii.

Jeszcze inni wreszcie, uważają, że centralnym zadaniem jest obecnie formułowanie odrębnej, szczególnej teorii zarządzania, jako niezależnej nauki.

Próbując zintegrować te poglądy i wykorzystać je dla tworzenia teorii zarządzania, autorzy radzieccy starają się dokonać wyraźnego rozgraniczenia trzech pojęć: naukowe zarządzanie, naukowe podstawy zarządzania i teoria (nauka) zarządzania. Naukowe zarządzanie ich zadaniem, to pojęcie charakteryzujące jedną z podstawowych cech socjalistycznego gospodarowania. „Naukowość (tak jak i planowość, demokratyczność itp.) to wewnętrznie występująca cecha, własność zarządzania socjalistyczną ekonomiką".

Naukowe podstawy zarządzania – to całokształt nauk badających i obsługujących praktykę zarządzania. Naukowe zarządzanie zabezpiecza się poprzez zastosowanie wniosków i twierdzeń wynikających z naukowych podstaw zarządzania.

Na temat konieczności wyraźnego wyodrębnienia pojęcia teoria (nauka) zarządzania tak pisze prof. D. H. Gwisziani: „Zadanie obecnie nie polega na tym, aby

zarządzanie gospodarką socjalistyczną uczynić naukowym. Naukowy charakter jest bowiem obiektywnie właściwy socjalistycznemu zarządzaniu. Zadanie także nie w tym, aby najpierw szukać naukowych podstaw zarządzania. Nasze zarządzanie stale bazuje na naukowych marksistowsko-leninowskich podstawach i tym wyjaśnia się jego sukcesy. Lecz jeżeli w latach poprzednich naukowość zarządzania była zabezpieczona przez takie nauki, jak ekonomia polityczna, teoria planowania, rachunkowość itd. to w okresie przyszłym naukowe podejście do zarządzania wymaga, wspólnie z wykorzystaniem wymienionych nauk, również opracowania i zastosowania nauki (teorii) zarządzania" [1].

W literaturze radzieckiej z zakresu teorii zarządzania wyróżnia się najczęściej trzy główne kierunki reprezentowane przez trzy grupy naukowców badających problemy zarządzania w warunkach ustroju socjalistycznego.

W centrum uwagi reprezentantów pierwszej grupy znajdują się problemy zarządzania społeczeństwem socjalistycznym. Badają oni podstawowe zasady zarządzania w socjalizmie, takie jak np. centralizm demokratyczny, planowość rozwoju, rola Partii w zarządzaniu społeczeństwem[2].

Drugi nurt koncentruje uwagę na problemach zarządzania państwem socjalistycznym. Jeżeli pierwszy kierunek reprezentowany jest przede wszystkim przez filozofów i socjologów, to tutaj główny udział mają pracownicy. Główna uwaga przedstawicieli tego nurtu struktury i funkcji organów administracji państwowej, organizacji działalności aparatu administracyjnego[3].

Trzeci kierunek grupuje specjalistów z bardzo różnych dyscyplin, którzy badają problemy zarządzania socjalistyczną ekonomiką lub jej poszczególnymi elementami[4]. Z tego też kierunku, który w szerokim zakresie korzysta z osiągnięć nauki światowej z zakresu teorii organizacji i zarządzania, wyłaniają się jeszcze coraz to nowe nurty zainteresowań i badań naukowych. Cechą charakterystyczną tego procesu jest to, że wiąże sią on ściśle z konkretnym etapem rozwoju systemu socjalistycznego w ZSRR i wynika z konkretnego zapotrzebowania praktyki społecznej.

---

[1] Stwierdzenie to, jest istotne gdyż jeszcze w końcu lat 60-tych zasadność tworzenia teorii zarządzania była w związku Radzieckim silnie kwestionowana. Np. A. Birman określał naukę zarządzania jako gałąź ekonomii politycznej. Jego zdaniem, jej celem jest konkretyzacja założeń ekonomii. N. Pietrakow natomiast twierdził wręcz, że „nowa nauka" jest niepotrzebna, „ponieważ przedmiot nowej nauki – cała gospodarka narodowa – pokrywa się z przedmiotem ekonomii".

[2] Patrz np.: Afanasiew W. G., Naucznoje uprawlenije obszestwom (opyt sistiemnowo issleldowanija), Moskwa 1973. Afanasiew W. G. Obszczestwo: sistiemnost, poznanije i uprawlenije, Moskwa 1981. Miedwiedwiew W. A., Tieorieticzeskije probliemy rozwitowo socjalizma. Moskwa 1980, Omarow A. M., Socialnoje uprawlenije. Niekotoryje woprosy tieorii i praktiki, Moskwa 1980. Suworow L. N. Awierin A. N., Socialnoje uprawlenije, Opyt filosowskowo analiza, Moskwa 1984. Tichomirow J. A., Miechanizm uprawlenija w rozwitom socialisticzeskom obszczestwie, Moskwa 1978.

[3] Patrz np.: Naucznoje uprawlenija obszczestwom, Moskwa 1983. Zagajew L. N., Socialisticzeskoje gosudarstwo i zakony ekonomiki, Moskwa 1975.
Łazariew B. M., Apparat uprawlenija obszczenarodowo gosudarstwa, Moskwa 1979.

[4] Patrz np.: Tieorija uprawlenija socialisticzeskim proizwodstewm, (O. W. Kozłowa red.), Moskwa 1983. Popow G. H., Effiektiwnoje uprawlenije, Moskwa 1985. Aganbegian A. G., Uprawlenije socialisticzeskimi priedprijatijami. Woporosy tieorii i praktyki, Moskwa 1979. Wzaimodiejstwije Organow uprawlenija proizwodstwom (O. W. Kozłowa, G. Kociolek red.), Moskwa 1983.

Zdaniem wielu przedstawicieli teorii zarządzania w Związku Radzieckim silnym impulsem dla nowych poszukiwań staną się z pewnością radykalne zmiany w gospodarce radzieckiej i demokratyzacja zarządzania.

Do głównych kierunków zainteresowań teorii zarządzania w Związku Radzieckim, które rozwinęły się szczególnie silnie w okresie ostatnich lat, zaliczyć należy przede wszystkim następujące:

1. Doskonalenie systemu gałęziowego sterowania gospodarką narodową[5],
2. Doskonalenie teorii systemowego i programowo-zadaniowego zarządzania organizacjami[6].
3. Rewolucja naukowo-techniczna a problemy zarządzania[7].
4. Procesy podejmowania decyzji kierowniczych[8].
5. Zastosowanie elektronicznej techniki obliczeniowej dla doskonalenia procesu zarządzania[9].
6. Organizacja pracy kierowniczej[10]:
7. Metodyka projektowania struktur organizacyjnach[11].
8. Metodologiczne problemy podnoszenia efektywno.ci zarządzania[12].

Wśród radzieckich specjalistów z zakresu teorii zarządzania nie ma pełnej zgodności co do struktury tej nauki. Wydaje się jednak, że analizując podstawowe prace z zakresu organizacji i kierowania, można wydzielić pięć głównych działów w obrębie których rozwija się teoria zarządzania w Związku Radzieckim.

Pierwszy dział, to metodologiczne podstawy zarządzania. Zawiera on poglądy na istotę i zakres badań, prawa i zasady zarządzania, stosunek obiektywnych i subiektywnych czynników w zarządzaniu, określenie celów i środków zarządzania w socjaliźmie.

---

[5] Patrz np.: Alechin A. P., Osnowy otrasliewowo uprawlenija narodnom chozjajstwom, Moskwa 1980. Łagosza B. A., Ekonomiko-organizacionnyje osnowy otrasliewowo uprawlienija, Moskwa 1981.

[6] Patrz np.: Burkow W. N., Kondratiew W. W., Mechanizm funkcjonirowanija organizacionnych sistiem, Moskwa 1981. Milner B. Z., Organizacija programno-cielewowo uprawlienija, Moskwa 1980. Milner B. Z., Jewienko L. L, Rapaport W. S. Sistiemnyj podchod k organizacji uprawlenija, Moskow 1983. Probliemy programno-cieliewo płańirowanija i uprawlenija, Moskwa 1981.

[7] Patrz np.: Nauczno-tiechniczeskij progriess programnyj podchod, Moskwa 19081. Rapaport W. S., Rozwitije organizacionnych form uprawlenija nauczno-techniczeskim progressom w promyszliennosti, Moskwa 1979. Trapeznikow W. A., Uprawlenije i nauczno-techniczeskij progress, Moskwa 1983. Uprawlenije nauczno-techniczeskom progriessom, Moskwa 1982.

[8] Patrz np.: Wilkas E. L, Majminas J. Z., Rieszenija: tieoria, informacija, modelirowanije, Moskwa 1981. Mamikonow A. G., Priniatije rieszenij i informacija, Moskwa 1983, Jewlanow L. G., Tieorija i praktika prianiatija rieszienij, Moskwa 1984.

Mamikonow A. G., Priniatije rieszienij i informacija, Moskwa 1983.

[9] Patrz np.: Skugariew W. D. Fiedułow A. A. Szczerbakow O. W., Awtomatizirowannyje sistiemy uprawlenija, Moskwa 1981, Socialnoje uprawlenije i ASU, Kijów 1983.

[10] Patrz np.: Organizacija truda chozjajstwiennych rukowoditieliej, Moskwa 1979. Swiencickij A. Ł. Rukowodstwo: słowo i dieło. Socialno-psichołogiczeskije aspekty, Moskwa 1983.

[11] Patrz np.: Projektirowanije organizacionnych struktur uprawlenija proizwodstwom, Kijów 1979. Warias J. W. Sowierszenstwowanije orhanizacionnoj struktury uprawlenija proizwodstwiennowo obiedinienija, Moskwa 1981. Fiedotow W. L, Sowierszenstwowanije struktur aparata uprawlenija na priedprijatijach, Leningrad 1982.

[12] Patrz np.: Binkin B. A., Czerniak W. L, Effektiwnost uprawlenija: nauka i praktika, Moskwa 1982. Silczenkow A. F., Powyszenije effektiwnosti uprawlenczeskowo truda. Mietodołogiczeskieje aspekty, Moskwa 1981.

BIBLIOTEKA AE Poznań

U podstaw drugiego leży pojęcie „system zarządzania" wyrażający w literaturze radzieckiej statykę organizacyjną. Dział ten obejmuje badania struktury systemu zarządzania i formy powiązania jego elementów.

Trzeci dział to badanie „procesu zarządzania", a więc analiza dynamiki organizacyjnej. W ranach tego działu bada się dynamikę związków pomiędzy elementami systemu zarządzania, formułuje zalecenia dotyczące współdziałania elementów, bada prpcesy rozwoju organizacyjnego.

Czwarty dział ogniskuje się wokół pojęcia „mechanizm zarządzania". Zawiera on przede wszystkim określenie zasad tworzenia mechanizmu zarządzania, badania metod i technik zarządzania i określenie warunków dla ich sprawnego stosowania w praktyce.

Dział piąty jest poświęcony kompleksowym, ogólnym, syntetyzującym zagadnieniom zarządzania, takim jak efektywność i jakość zarządzania oraz styl kierowania i kultura organizacyjna.

Wychodząc ze stwierdzenia, że całe społeczeństwo charakteryzuje się różnymi sferami działalności, różnymi cechami rozwoju i badane jest przez różne nauki, z których każda ma swój specyficzny przedmiot badań, autorzy radzieccy konstatują iż nauka zarządzania powstała na styku nauk społecznych i empirycznych obszarów wiedzy a bada ona i formułuje sposoby kompleksowego oddziaływania na produkcję, nie zastępując innych nauk społecznych lecz wykorzystując ich metody w procesie analizy i syntezy elementów zarządzania. Istota nauki zarządzania leży w tym, że bada ona specyficzne, społeczne stosunki powstające w trakcie celowych działań zespołów ludzkich, rozwiązujących wspólnie konkretne społeczno-praktyczne zadania. Będąc jedną z nauk społecznych, teoria zarządzania nie jest jedynie wyrazem lub uzupełnieniem jednej z nich, lecz zajmuje pozycję samodzielną. Według radzieckich przedstawicieli teorii zarządzania, system wiedzy o zarządzaniu w socjalizmie jest formułowany w oparciu o różne nauki badające poszczególne problemy zarządzania, samą istotę zarządzanego systemu, jego różnorodne aspekty. Do nauk tych zalicza się przede wszystkim ekonomię polityczną, filozofię, naukowy komunizm. Wymienia się tutaj także „konkretne nauki o zarządzaniu", badające problemy planowania, rozrachunku gospodarczego, technicznej bazy zarządzania, informacji ekonomicznej itd. Odrębne miejsce przyznaje się w badaniu problemów zarządzania metodom matematycznym. Bardzo istotny udział w tworzeniu teorii zarządzania zajmują także w ZSRR ekonomika i organizacja przedsiębiorstw oraz ekonomiki branżowe. W literaturze podkreśla się często, że w Związku Radzieckim przez szereg lat wiedza o konkretnych problemach zarządzania w gospodarce socjalistycznej formowała sią i rozwijała właśnie w ramach tych „konkretnych" nauk.

Za ogólną, podstawową metodę radzieckiej teorii zarządzania uważa się materializm dialektyczny. Prof. G. H. Popow pisze: „Na bazie tej metody powstaje, jak w każdej nauce, własna metoda badawcza. Jest nią logiczna metoda badawcza, zbliżona do logicznej metody ekonomii politycznej". Podstawowymi cechami logicznej metody teorii zarządzania są, wg. G. Popowa:

- podejście z punktu widzenia gospodarki narodowej i jej poszczególnych gałęzi;
- podejście kompleksowe;
- podejście systemowe-całościowe;
- podejście optymalizacyjne.

Podejście dialektyczne wymaga natomiast: po pierwsze, aby wszystkie problemy zarządzania badać z pozycji ich obiektywności i w ścisłym związku z praktyką zarządzania; po drugie, poszukiwać głównych elementów danego zjawiska, dochodzić istoty badanych zjawisk, określać podstawowe, wiodące ogniwo w łańcuchu rozwiązywanych problemów i wszechstronnie badać ich związki (podejście systemowe); po trzecie, badać wszystkie zjawiska w sposób dynamiczny w ramach procesu rozwoju, w związku „starego z nowym"; po czwarte, ujawniać sprzeczności w procesie badania problemów zarządzania i określać sposoby ich eliminacji, zarówno w teorii jak i w praktyce.

W radzieckiej teorii zarządzania silnie nawiązuje się do historycznego charakteru rozwoju systemów społecznych. Podkreśla się, że rozwój to ciągły proces, w którym teraźniejszość i przyszłość są ściśle związane z przeszłością. Doskonalenie teorii zarządzania i przewidywanie dróg jej rozwoju możliwe jest jedynie w oparciu o teoretyczne uogólnienie przeszłości. Przytacza się tutaj słowa W. Lenina: „Duch materializmu, cały jego system, wymaga aby każdą jego tezę rozpatrywać tylko: (a) w sposób historyczny, (b) tylko w powiązaniu z innymi, (c) tylko w powiązaniu z konkretnym doświadczeniem historii". Najbardziej niezawodne w naukach społecznych, pisał W. Lenin „... to patrzeć na każde zagadnienie z punktu widzenia tego, jak dane zjawisko w historii powstało, jakie główne etapy przeszło to zjawisko w swoim rozwoju i z punktu widzenia jego rozwoju patrzeć, czym dana rzecz stała się obecnie".

Autorzy radzieccy wskazują zatem na historyczność teorii zarządzania. Stąd podkreśla się konieczność uwzględnienia w niej konkretnych warunków danej gospodarki narodowej. Prof. D. M. Gwisziani pisze: „Ważnym warunkiem określającym naukowość zarządzania jest uwzględnienie realnych okoliczności i konkretnych warunków, które zaistniały w kierowanym obiekcie oraz obiektywnych tendencji jego rozwoju". Podkreśla się przy tym, że nauka zarządzania nie formułuje praw bezwzględnie obowiązujących we wszystkich konkretnych przypadkach, lecz zasady przejawiające się w sytuacjach, gdy działa prawo wielkich liczb. Nie można zatem oczekiwać od teorii zarządzania recept przydatnych we wszystkich potencjalnych sytuacjach.

Fakt występowania zmienności warunków w których odbywa się proces zarządzania, a także zmienność podmiotu i przedmiotu kierowania, stały się przesłanką tego, iż w literaturze radzieckiej dostrzega się dużą rolę jaką spełnia w nauce zarządzania tzw. sztuka zarządzania, która traktuje się jako część ogólnej nauki zarządzania. Odróżnienie elementów teorii zarządzania od sztuki zarządzania jest przy tym bardzo istotne dla określenia metod właściwych dla tych dwu członów nauki zarządzania. Metodą teorii zarządzania jest wymieniana już metoda logiczna, a dla potrzeb sztuki zarządzania wykorzystana jest metoda wzorców. W dużej części twórcami tych wzorców są czołowi praktycy, organizatorzy, kierownicy, dyrektorzy.

Podstawą sztuki zarządzania jest konkretny przykład, konkretna sytuacja, która powstała w przeszłości. Metoda przypadków (sytuacyjna) – a w szerszym ujęciu metoda indukcyjna, staje się więc tutaj podstawą tworzenia sztuki zarządzania. Przy pomocy tej metody, na podstawie analizy poszczególnych przypadków, wyciąga się wnioski ogólne, które mogą być wykorzystane w innych, podobnych sytuacjach i

tworzyć mogą element nauki zarządzania. Tak więc teoria zarządzania i sztuka zarządzania mając ten sam przedmiot zainteresowań, różnią się metodą badwczą i tworzą wspólnie naukę zarządzania.
(Pojęcie teoria zarządzania jest przy tym używane także jako synonim pojęcia nauka zarządzania, bez każdorazowego wymienienia jej dwu elementów składowych).

W literaturze formułuje się przy tym warunki, którym musi odpowiadać przykład historyczny aby stał się wzorcem, tzn. elementem sztuki zarządzania. Należy do nich m. in. dokładność, eliminacja przypadkowości, określenie „klimatu" towarzyszącego przypadkowi, krytyczna analiza przypadku historycznego z pozycji jej uczestników i przy uwzględnieniu wyniku końcowego. Nie wyklucza się przy tym możliwości opracowywania nie tylko przypadków historycznych, ale i hipotetycznych, a więc modeli wzorcowych przypadków.

Wiele uwagi radzieccy teoretycy zarządzania poświęcają określeniu jego istoty w warunkach gospodarki socjalistycznej, w odróżnieniu od warunków kapitalistycznych. Podkreśla się, że w warunkach ustroju socjalistycznego zmienia się istota zarządzania, staje się ono planowe i koordynowane w skali gospodarki narodowej.

Zarządzanie w socjalizmie to nie tylko zarządzanie przedsiębiorstwem czy gałęzią gospodarki, ale przede wszystkim zarządzanie całą produkcją społeczną. Zarządzanie to, jest nie tylko scentralizowane ale i demokratyczne. Powszechnie przytacza sią w tym miejscu sformułowaną przez Lenina zasadę centralizmu demokratycznego, jako jedną z podstawowych zasad zarządzania. Jakiekolwiek duże nie byłoby znaczenie zarządzania przedsiębiorstwem, zjednoczeniem, jednostką terytorialną, gałęzią przemysłu, piszą autorzy radzieccy, podstawową rolę w zarządzaniu w gospodarce socjalistycznej odgrywa podejście z pozycji makroekonomicznej. Uważane jest to za istotną cechę teorii zarządzania w socjaliźmie. Należy zatem badać wszystkie zakresy i formy zarządzania, lecz wiodące znaczenie posiada analiza problemów zarządzania całą gospodarką narodową.

Powszechnie przyznaje się, że zarządzanie gospodarką socjalistyczną posiada nie tylko cechy specyficzne, lecz i cechy ogólne, wspólne z innymi układami zorganizowanymi (grupa robocza, przedsiębiorstwo, gałąź przemysłu itp.). Występują jednak różnice w poglądach na zakres wzajemnych relacji cech specyficznych i ogólnych. Jedni (zwolennicy cybernetyki i podejścia prakseologicznego) próbują wykazać, że wszystkie całości zorganizowane posiadają podstawowe cechy wspólne. Inni uważają to za poważny błąd metodologiczny. Uznając znaczenie cybernetyki dla teorii zarządzania, twierdzą oni, że nie może ona zapewnić pełnego zrozumienia, z jednej strony specyfiki zarządzania zespołami ludzkimi, a z drugiej strony, specyfiki zarządzania socjalistyczną produkcją społeczną, posiadającą swoje jakościowe cechy, które zasadniczo odróżniają ten system od wszelkich innych.
Prof. D. M. Gwisziani pisze: „Marksizm zawsze podkreślał, że w zjawiskach społecznych zasadnicze cechy – to te, które wyrażają specyfikę społeczno-historyczną formacji. Dlatego podstawową rzeczą w ujawnieniu istoty zarządzania gospodarką socjalistyczną są jej cechy specyficzne.

Przecenianie roli ogólnych cech nie tylko jest nieuzasadnione teoretycznie, ale i prowadzi do błędów praktycznych. Oczywiście, zarządzać efektywnie produkcją socjalistyczną bez np. znajomości istoty sprzężenia zwrotnego nie można – lecz

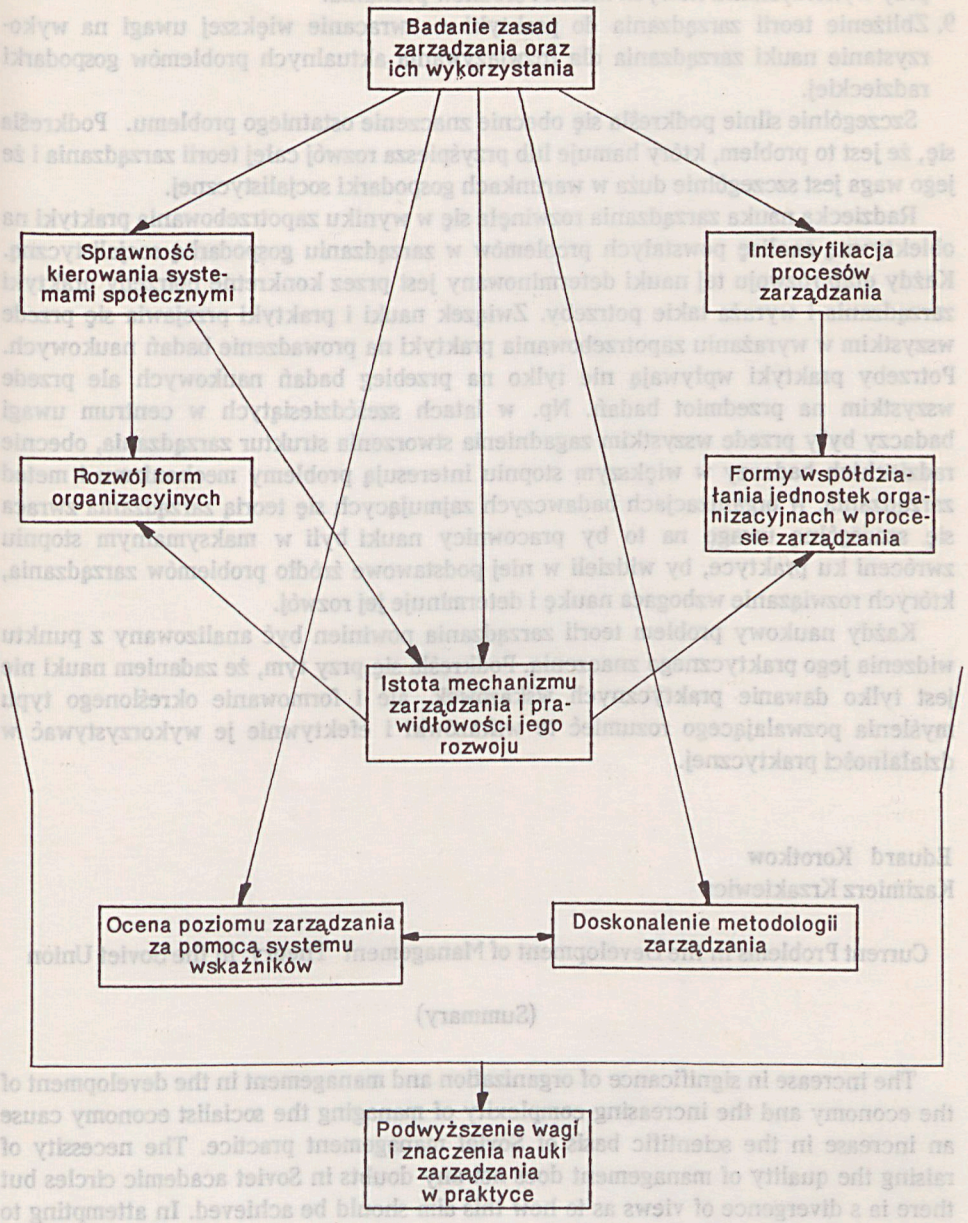
skuteczne zarządzanie tylko w oparciu o znajomość praw i zasad cybernetyki jest w tym samym stopniu niemożliwe. Ponadto, przy takim podejściu można przeoczyć główne cechy i zasady socjalistycznego zarządzania – centralizm demokratyczny, planowość, itd.".

Istotnym elementem teorii zarządzania w Związku Radzieckim, jest przy tym krytyka burżuazyjnych koncepcji zarządzania. W ZSRR określa się często rozwój myśli teoretycznej w dziedzinie zarządzania w krajach kapitalistycznych, jako proces polegający w większości przypadków na zwiększeniu badań ściśle empirycznych. Niektórzy autorzy podkreślają, że teoria organizacji i zarządzania w Stanach Zjednoczonych przedstawia sobą obecnie nic innego jak tylko eklektyczny zbiór różnych punktów widzenia i poglądów na temat zarządzania.

Przy całej jednak krytyce burżuazyjnych koncepcji, nie budzi wątpliwości wśród radzieckich teoretyków konieczność śledzenia rozwoju zachodniej nauki zarządzania. Autorzy powołują się tutaj powszechnie na W. Lenina, który wnikliwie analizował kapitalistyczną naukę zarządzania. Podkreślał przy tym jej podwójny charakter. Wskazywał on np. na konieczność rozgraniczenia w systemie F. Taylora osiągnięć naukowych, wyrażających cechę masowej produkcji i tych jej aspektów, które są uwarunkowane wymogami kapitalistycznej eksploatacji.

Pragnąc określić w jakim kierunku będzie rozwijała sią teoria zarządzania w Związku Radzieckim, należy pokusić się o próbę określenia zadań, zarówno w sferze teorii jak i bezpośrednio związanych z praktyką, jakie w chwili obecnej stawiają przed sobą radzieccy specjaliści z zakresu nauki zarządzania. Wydaje się, że do podstawowych należy zaliczyć (patrz rys.) następujące problemy:

1. Dalsze pogłębianie wiedzy o obiektywnych prawach rozwoju systemu zarządzania i podwyższenie dzięki temu poziomu uogólnień teoretycznych teorii zarządzania.
2. Intensyfikacje procesu zarządzania jako warunku realizacji procesu przyśpieszenia postępu technicznego. Główny nacisk kładzie się tutaj na podwyższenie wydajności pracy kierowniczej, efektywność wykorzystania technik zarządzania, podwyższenie kwalifikacji kadry kierowniczej, doskonalenie metodyki i organizacji procesów podejmowania decyzji kierowniczych.
3. Głębsze niż dotychczas badanie sprawności kierowania systemami społecznymi, przede wszystkim dla pełnego wykorzystania w praktyce cech ustroju socjalistycznego.
4. Badanie mechanizmu zarządzania. Dotychczas główny wysiłek naukowców skierowany był na opracowywanie metod, technik, zasad zarządzania. Obecnie postuluje się poświęcenie szczególnej uwagi elementowi, który leży u podstaw tych metod i zasad – mechanizmowi zarządzania. Tutaj wymienia się takie problemy jak: tworzenie i obiektywne tendencje rozwoju mechanizmu zarządzania w gospodarce socjalistycznej, współdziałanie różnych podmiotów w ramach tego mechanizmu, podwyższenie jego efektywności.
5. Powiązanie badań z zakresu teorii podejmowania decyzji kierowniczych z badaniami nad struktorą systemu zarządzania.
6. Badanie nieformalnych struktur organizacyjnych i nieformalnych metod (technik) oddziaływania kierownika na podległy zespół.
7. Rozwój ilościowych technik oceny poziomu sprawności kierowania i rozszerzania stosowania ich w praktyce.



Struktura podstawowych, współczesnych problemów radzieckiej teorii zarządzania

8. Pogłębianie i doskonalenie metodologicznej bazy badań w ramach teorii zarządzania przy wykorzystaniu nowych metod i środków poznania.
9. Zbliżenie teorii zarządzania do praktyki – zwracanie większej uwagi na wykorzystanie nauki zarządzania dla rozwiązywania aktualnych problemów gospodarki radzieckiej.

Szczególnie silnie podkreśla się obecnie znaczenie ostatniego problemu. Podkreśla się, że jest to problem, który hamuje lub przyśpiesza rozwój całej teorii zarządzania i że jego waga jest szczególnie duża w warunkach gospodarki socjalistycznej.

Radziecka nauka zarządzania rozwinęła się w wyniku zapotrzebowania praktyki na obiektywną analizę powstałych problemów w zarządzaniu gospodarką socjalistyczną. Każdy etap rozwoju tej nauki determinowany jest przez konkretne potrzeby praktyki zarządzania i wyraża takie potrzeby. Związek nauki i praktyki przejawia się przede wszystkim w wyrażaniu zapotrzebowania praktyki na prowadzenie badań naukowych. Potrzeby praktyki wpływają nie tylko na przebieg badań naukowych ale przede wszystkim na przedmiot badań. Np. w latach sześćdziesiątych w centrum uwagi badaczy były przede wszystkim zagadnienia stworzenia struktur zarządzania, obecnie radzieckich badaczy w większym stopniu interesują problemy mechanizmu i metod zarządzania. W organizacjach badawczych zajmujących się teorią zarządzania zwraca się szczególną uwagę na to by pracownicy nauki byli w maksymalnym stopniu zwróceni ku praktyce, by widzieli w niej podstawowe źródło problemów zarządzania, których rozwiązanie wzbogaca naukę i determinuje jej rozwój.

Każdy naukowy problem teorii zarządzania powinien być analizowany z punktu widzenia jego praktycznego znaczenia. Podkreśla się przy tym, że zadaniem nauki nie jest tylko dawanie praktycznych wskazówek, ale i formowanie określonego typu myślenia pozwalającego rozumieć te wskazówki i efektywnie je wykorzystywać w działalności praktycznej.

Eduard Korotkow
Kazimierz Krzakiewicz

Current Problems in the Development of Management Theory in the Soviet Union

(Summary)

The increase in significance of organization and management in the development of the economy and the increasing complexity of managing the socialist economy cause an increase in the scientific basis of Soviet management practice. The necessity of raising the quality of management does not any doubts in Soviet academic circles but there ia s divergence of views as to how this aim should be achieved. In attempting to synthetize these views and use them in the creation of the theory of management Soviet scholars are trying to isolate the following concepts: scientific management, the scientific bases of management and the theory of management.

In analysing the output of the Soviet management theorists one can distinguish five principal areas in which Soviet management theory is developing. The first of these is

the methodological bases of management. The second is the concept of „the system of management" including research into organizational structures and the way are related to each other. The third is research into „the process of management". The fourth focuses on the concept of „the mechanism of management". The fifth includes the general problems of an integrated theory of management such as effectiveness and quality of management and administrative style and the organizational environment. The Soviet science of management developed as a result of the practical necessity for objective analysis of the problems of managing the Soviet economy. Each stage in the development of this science is determined by the demands of management in practice. The recent radical changes in the management system of the Soviet economy together with the democratization of the process of management constitute an extremely strong motivation for new research initiatives.